

Comentariu - Apus de Soare de Barbu Delavrancea

Accentuarea interesului pentru trecutul national, sub influenta ideologiei pasoptiste, conduce si in domeniul dramaturgiei la depasirea unor etape a cautarilor (reprezentate de incercarile lui Gh. Asachi, N. Istrati, M. soimescu, Al. Deparateanu in prima jumatate a secolului al XIX-lea), ca prima izbanda a genului impunandu-se in 1867 drama lui B.P. Hasdeu, Razvan si Vidra. Pe drumul deschis acum vor pasi in anii urmatori Vasile Alecsandri, cu Despot-Voda (1880), Al. Davila, cu Vlaicu-Voda (1902), B. st. Delavrancea, cu Apus de soare (1909). Din istoria nationala autorii vor extrage modele si semnificatii pentru contemporaneitate. Ecoul evenimentului de la 1877 inca stapanea constiinta romaneasca la inceputul veacului nostru, asa incat personalitatea lui stefan, domnitorul ales de Delavrancea in Apus de soare, reprezinta raspunsul ideal pentru preocuparea de consolidare a independentei nationale, evidentiind totodata mandria unui neam care stie sa-si pretuiasca eroii.

Istoria Moldovei este urmarita de autor in etape succesive intr-o trilogie care pleaca de la vremea lui stefan cel Mare, in Apus de soare, continua cu domnia lui stefanita in Viforul si se incheie cu cea a lui Petru Rares, in Luceafarul. in acest triptic, Apus de soare ramane o adevarata capodopera a dramei romantice romanesti, anuntand chiar - prin complexitatea eroului, prin problematica profund umana - orientari ulterioare ale teatrului modern. Sunt evidente sursele folosite in dimensiunea legendara a eroului, dar informatiile legate de personajele istorice si de evenimentele timpului sunt culese din Letopisetile moldovenesti publicate de M. Kogalniceanu, din Cronica romanilor si a mai multor neamuri de Gh. sincai, din cartea lui C. Esarcu, stefan cel Mare, Documente publicate in arhivele Venetiei, sau din contributiile istoricilor contemporani, ca B.P. Hasdeu si N. Iorga. Metafora din titlu conoteaza echivalenta mortii lui stefan cu apusul soarelui Moldovei.

Structurata in patru acte, drama prezinta intr-o gradatie ascendenta evolutia unui conflict politic intre domnul autoritar si cativa boieri care planuiesc incalcarea hotararilor testamentale ale lui stefan, dar, concomitent, evidentiaza un conflict interior generat de limitele fiintei umane, de confruntarea spiritului cu batranetea si boala. Eroicul nu este deci domeniul absolut al dramei si nu eclipseaza problematica general umana.

Subiectul cunoaste momentele specifice: expozitia, in actul I - in cetatea Sucevei, invaluita in lumina toamnei, personaje feminine surprinse in indeletniciri casnice, evoca personalitatea lui Stefan, care va apare ulterior insotit de boierii credinciosi; intriga, in actul al II-lea - dezvaluirea complotului celor patru boieri; desfasurarea actiunii care adanceste conflictele pana la punctul culminant din actul al III-lea - implinirea vointei lui stefan prin inscaunarea lui Bogdan, tensiunea deosebita a momentului fiind accentuata de o natura dezlantuita: vorbele domnitorului se insotesc cu tunetele, iar figura ii este aureolata de lumina fulgerului; deznodamantul, in actul al IV-lea - pedepsirea paharnicului Ulea si trecerea in odihna vesnica a domnitorului Moldovei, cu numele tarii pe buze.

Personajul central, cu o psihologie complexa (conducatorul, parintele, batranul fiind ipostazele sale

alternative) se contureaza initial prin replicile celorlalte personaje; perspectiva este a unei colectivitati profund atasate domnitorului.

Autocaracterizarile sunt numeroase, culminand cu acea prezentare a politicii sale interne si externe, subliniind permanent identitatea vointei tarii cu aceea a domnitorului. Pe alocuri, un umor discret convertește tonul grav.

Puternicul, viteazul, nemuritorul voievod este dublat permanent de batranul bolnav, de omul care are constiinta limitelor sale. Remarcam ca aureola eroului nu-si diminueaza stralucirea prin trimerile la o conditie umana precara, care dimpotriva, ii asigura autenticitate, depasind astfel schematismul personajului realizat de V. Alecsandri in *Dumbrava Rosie*.

Faptele sunt putine, dar lumineaza acelasi sentiment al iubirii de tara: grija pentru viitorul Moldovei prin asigurarea unui urmas demn. intr-un efort suprem, Bogdan este incoronat; rana de la picior ii este arsa si stefan suporta cu barbatie durerea; Ulea este ucis.

Antiteza contribuie la individualizarea personajului, caci patriotismul domnitorului se contureaza, in opozitie cu interesele meschine ale boierilor potrivnici, iar vigoarea si duritatea sa sunt mai evidente in vecinatatea blande doamne Maria. De asemenea, comportamentul necrutator cu boierii necinstiti i se opune duiosia relatiei cu cei apropiati.

Natura este si ea invocata in scopul iluminarii eroului central; sagetile privirilor catre grupul lui Ulea se amplifica in fulgerele de afara, tunetul vorbelor se contopeste cu cel ce insoteste ploaia, conferind personajului dimensiuni hiperbolice. Furtuna din sufletul sau este preluata de natura, ceea ce duce la potentarea sentimentelor eroului.

Drama isi justifica apartenenta la romantism nu numai prin apelul la istoria nationala, prin personajul exceptional sau prin stilul retoric, dar si prin elementele de legenda, prin prezenta in constiinta personajelor a credintelor populare care creeaza o atmosfera fantastica ce aminteste de Ibsen.

George Calinescu sintetiza astfel consideratiile sale asupra dramei lui Delavrancea: "o capodopera a dramaturgiei poetice si oratorice si nu mai putin o drama de observatie a tipicului, singura din literatura noastra in care toate aceste aspecte se unesc prin armonie". (Istoria literaturii romane de la origini si pana in prezent).